

Річ, що змінює настрій: подарунок

Урок 116

- Прочитай оповідання про те, як звичайні яблука змінили настрій однієї пані.

Три рожеві яблука

За однойменним оповіданням Василя Сухомлинського

Коли Марійці було сім років, вона посадила яблуньку. Через три роки яблунька зацвіла і на ній зав'язалося троє яблук. Щодня ходила Марійка в садок, дивилась, як росли яблука. Вони з кожним днем ставали більші, наливалися соком. Марійці не терпілося: те деревце вона посадила для мами, так і назвала його — Мамина яблуня. Дівчинка мріяла про той день, коли яблука доспіють, вона піде в садок, зірве їх і принесе мамі.

Нарешті цей урочистий час настав. Яблука стали рожеві, пахучі. Ясного літнього ранку Марійка пішла в садок, зірвала яблука, поклала їх на тарілку й принесла до хати. Від хвилювання личко її розчервонілося.

— Мамо, прийміть від мене цей подарунок, — тихо сказала Марійка. — Це з вашої яблуні...

Мама обняла дочку й поцілувала. Вона взяла тарілку з трьома рожевими яблуками й поставила на вікно.

Минув день, другий, третій. Щодня Марійка нагадує:

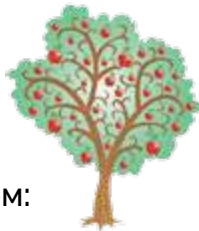
— Мамо, їжте яблука...

Та мама тільки усміхається, милуючись подарунком:

— Хай ще трохи постоять...

- Як гадаєш, чому Марійчина мама не їла яблук? Як інакше могла Марійка розпорядитися першим врожаєм зі свого дерева? Чому вона хотіла подарувати яблука саме мамі?

- Чи хочеться тобі потішити маму чи інших людей? Поміркуй, що ти можеш для цього зробити.

- Добери й запиши слова, які опишуть ці яблука.

До якої частини мови належать записані слова? На які запитання відповідають?

Прикметники в реченні пов'язані з іменниками, бо називають ознаки предметів. Тому запитання ставлять від іменника до прикметника.

яке? → Яблуко рожеве (однина).
які? → Стигли яблука (множина).

Прикметник змінюється за числами і завжди стоїть у тому самому числі, що й іменник.

- Знайдіть у тексті будь-які три прикметники, запишіть їх з іменниками, які вони описують. Поставте запитання.
- Прочитайте прислів'я про яблука. Поміркуйте, що вони означають. Оберіть одне з них і розкажіть історію, яку воно вам нагадало.

- Яблуко від яблуні далеко не падає.
- Від одного гнилого яблука увесь віз гниє.
- Достигле яблуко саме з дерева падає.
- Кисла яблуня солодке яблуко не вродить.

Знайомся: автор

Василь Сухомлинський народився на Кіровоградщині 28 вересня 1918 року, а помер 2 вересня 1970 року.

Працював у школі, писав твори про дітей і для дітей. Письменник досліджував, що варто робити, аби діти зростали гідними людьми — мудрими, добрими, чесними.

1. Згадайте і розкажіть одне одному про те, як ви готували для когось подарунок. Які емоції ви відчували? Як відреагувала людина, яка отримала ваш подарунок?
2. Прочитай уривок із повісті, у якому йдеться про незвичайний подарунок на іменини.

Мої найкращі іменини

За повістю Астрід Ліндгрен "Ми всі з Гамірного"

Найкращий день народження я мала, коли мені виповнилося сім років. Ось як це відбувалося.

Прокинулася я дуже рано. Тоді я жила в кімнаті Лассе і Буссе. Це мої брати. Лассе дев'ять років, а Буссе — вісім. Вони ще спали. Моє ліжко скрипить, і я почала крутитися туди-сюди, щоб воно заскрипіло ще дужче і Лассе та Буссе прокинулися. Я не могла їх погукати, бо коли в когось іменини, він має вдавати, що спить, аж поки хтось його розбудить. Я так сильно скрипіла ліжком, що врешті Буссе прокинувся, розбудив Лассе, і вони крадькома вийшли. Я чула, як мама торохкотіла посудом, і від хвилювання ледве могла спокійно лежати.

Нарешті я почула тупіт на сходах і щосили заплющила очі. І ось — рип, двері відчинилися, і на порозі з'явилися тато, мама, Лассе, Буссе й Агда — наша служниця. Мама тримала тацю, на якій стояла чашка гарячого шоколаду, ваза з квітками і великий пиріг, посипаний цукром і родзинками, з кремівим написом "Лісі 7 років". Однак не було жодних подарунків, і я вже стала думати, що це якісь дивні іменини.

Аж тут тато сказав:

— Пий швидше шоколад і підемо шукати подарунки.

Потім мама зав'язала мені очі рушничком, а тато покрутив сюди і туди, а тоді кудись поніс. Я чула, що Лассе і Буссе бігли поруч, бо пощипували мене за пальці й питали:

— Вгадай, де ти?

Аж нарешті мама зняла з моїх очей рушничок. Тоді я побачила, що опинилася в кімнаті, якої я раніше не бачила. Принаймні так мені спершу здалося. Кімната була така гарна, наче її облаштував якийсь чарівник. Мама сказала, що її справді облаштував один чарівник, тобто тато, і це буде моя власна кімната, яку вони дарують мені на день народження. На radoщах я заверещала, бо мені здалося, що це найкращий іменинний подарунок, який я коли-небудь отримувала. Тато зізнався, що мама допомагала йому вичаровувати. Він вичарував сюди красивенні шпалери, а мама — фіранки на вікна. Вечорами тато пропадав у майстерні й вичакловував письмовий столик, круглий стіл, полицю і три стільці, а потім усе пофарбував набіло.

3. Хто веде розповідь у тексті: автор чи персонаж? Така оповідь називається "від першої особи". Яке враження вона справила на тебе?
4. Чи є в тексті моменти, у яких ти впізнав/упізнала себе? Які?
5. Знайди в тексті антоніми до прикметників: "маленький", "найгірший", "огидні". Запиши слова-антоніми парами.
6. Придумайте влучний заголовок до кожного абзацу та запишіть план тексту. Що є кульмінацією?
7. Напиши розповідь про свій найкращий день народження, додай малюнки чи фото. Презентуй роботу в класі.

● Наголошуй слова правильно! ●

Цей віршик допоможе запам'ятати наголос у слові "вітчїм".

Кажуть, тато мій — вітчїм.
Ну то й що? А ми із ним
не сварились ні разочка.
Кличе він мене синочком.

Віра Правоторова

1. Прочитай продовження розповіді Ліси про її день народження.

Інші іменинні приємності

За повістю Астрід Ліндгрен "Ми всі з Гамірного"

Після обіду я влаштувала гостини для всіх дітей хутора Гамірного. Нас було шестеро. Нам подали малиновий сік і торт. Я отримала подарунки від Брітти, Анни та Улле. Брітта й Анна подарували мені пісенник, а Улле — плитку шоколаду. Улле сидів поруч зі мною, тож Лассе з Буссе почали дражнитися:

— Молодий та молода! Молодий та молода!

Вони вигукували так тільки тому, що Улле ніколи не соромиться бавитися з дівчатками. Він не зважає на те, що його дражнять, і бавиться і з дівчатками, і з хлопчиками.

Утім Лассе та Буссе теж хочуть бавитися з дівчатками, тільки вдають, що не хочуть. Та коли на хуторі лише шестеро дітей, то їм доводиться бавитися одне з одним. До того ж у всі ігри веселіше грати вшістьох, аніж утрьох.

За якийсь час хлопчики пішли до Буссе дивитися його пташині яйця, а ми з Бріттою та Анною стали бавитися ляльками.

У кишені в мене виявився довжелезний шнур. Тільки-но я виявила, який він довгий, то подумала: якщо ми знайдемо ще одного шнура і зв'яжемо їх до купи, то, мабуть, дістанемо до вікна Брітти й Анни в сусідній садибі. Тоді зможемо посилати одна одній листи в коробці від цигарок. О, як нам не терпілося спробувати! І все вийшло. Брітта й Анна побігли додому, а потім ми довго посилали одна одній листи. Весело було дивитися,

як коробка пливла по шнуру. Перший лист був звичайний: "Як ся маєш? Я — добре". А далі почалася гра в принцес, які сиділи в полоні у двох замках і їх стерегли дракони.

Брітта й Анна написали мені: "Наш дракон просто жахливий. А твій? Принцеса Брітта і принцеса Анна".

Я відповіла: "Мій дракон жахливий. Він кусає мене, коли я хочу вийти із замку. Як добре, що ми можемо листуватися. Принцеса Ліса".

Переклад зі шведської Ольги Сенюк

2. Як гадаєш, коли написана ця повість? Чи схожі шведські діти минулого століття на твоїх однолітків? Чим саме?
3. Як варто реагувати, якщо тебе дражнять? Обери слушні варіанти і додай свої ідеї.

- ☀ Сказати: "Сам такий!/Сама така!"
- ☀ Ображатися й злитися.
- ☀ Побити того, хто дражниться.
- ☀ Попросити не казати образливих слів.

● Знайомся: авторка ●

Астрід Ліндгрен — шведська письменниця. Вона народилася 14 листопада 1907 року, а померла 28 січня 2002 року. Уяви: в її дитинстві люди частіше пересувалися конями, аніж іншим транспортом. А на схилі літ вона вже мала можливість користуватися комп'ютером.

4. Дізнайтеся, які ще книжки написала Астрід Ліндгрен, і влаштуйте читацький марафон. Хто прочитає найбільше її творів? Який твір прочитає найбільше дітей?
5. Влаштуйте пошту на мотузці із сусіднім класом і розпочніть листування.

Весна прийшла

Урок 121

1. Намалюйте спільну картину про весну та запишіть, які весняні зміни вас тішать.
2. Прочитай весняні вірші різних авторів і дай відповіді на запитання після них.

Сонечко бавиться

Сонечко весняне,
хоч іще й заспа́не,
має теплі пальчики —
хмаророзганяйчики.

Ніжно дивиться згори
і на щічках в дітвори
вицятковує промінням
золотаве **ластові́ння**.

Потім стукає у шибки
і пускає жовті рибки
на фіранки й килими.
Знак усім: кінець зими!

Катерина Міхаліцина

Який художній образ дібрала поетеса для опису сонечка? Яким вигаданим словом називає його промінчики?

Встала весна

Встала весна, чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її **ря́стом**,
барвінком укрила.

І на полі жайворонок,
соловейко в гаї
землю, убрану весною,
вранці зустрічають.

Тарас Шевченко

Які слова у вірші допомагають уявити весну і землю живими? Чи ти вже чув/чула цієї весни спів птахів?

А вже красне сонечко

А вже красне сонечко
припекло, припекло,
ясно щире золото
розлило, розлило.

На вулиці струмені
воркотять, воркотять,
журавлі курликають
та летять, та летять.

Засиніли проліски
у ліску, у ліску.
Швидко буде землянка
вся в вінку, вся в вінку.

Ой сонечку-батецьку,
догоди, догоди!
А ти, земле-матінко,
уроді, уроді!

Олександр Олесь

Чим цей вірш схожий на народну веснянку? Що хочеться робити, почувши його чіткий ритм? Прочитай вірш уголос, плескаючи в долоні та похитуючись.

3. Випишіть з усіх віршів прикметники, які називають кольори, та пов'язані з ними іменники. Поспостерігайте, чи вживаються в реченнях прикметники без іменників.
4. Вибери з віршів одне слово, яке тобі сподобалося і яке б ти хотів/хотіла вживати у своєму мовленні. Склади та запиши з ним речення.
5. Поміркуйте й визначте, який із цих віршів був написаний у 19-му столітті, який — у 20-му, а який — у 21-му. Що вам допомогло зробити висновки?

- Пригадайте, що ви вже знаєте про Тараса Шевченка, і запишіть інформацію у вигляді мапи думок.
- Прочитай розділ із незвичайної абетки.

В — весна

За абеткою-енциклопедією Леоніда Ушкалова
"Шевченко від А до Я"

Весна — пора року між зимою та літом. Диво дивне, але всі найголовніші події у житті Шевченка сталися навесні. Судіть самі!

Навесні поет народився — 9 березня 1814 року.

7 травня 1838 року він став вільною людиною.

"Того дня, — згадував художник Іван Сошенко, — я сидів у своїй напівпідвальній квартирі й малював **євангеліста**. У нашому холодному Петербурзі запахло весною. Я відчинив вікно, яке було якраз на одному рівні з тротуаром. Аж раптом через це вікно в мою кімнату залітає Тарас, перекидає мого євангеліста, та й мене самого ледь не збиває з ніг. Він кидається мені на шию й кричить: «Свобода! Свобода!»".

Навесні 1840 року побачив світ "Кобзар". Навесні 1847 року поет опинився за ґратами. Через 10 довгих-довгих літ, у квітні 1857 року, до нього надійшла звістка про волю.

Зайве казати, що Тарас Шевченко любив весну. Недарма такою свіжістю, чистотою й первозданністю віє від його весняних замальовок.

- Доповніть свою мапу думок новими фактами про поета. Яке враження справили на вас спогади про Тараса Шевченка його сучасника?

- Визнач рід іменників: "поет", "весна", "сонце". Добери до кожного влучний прикметник. Запиши слова парами, виділи закінчення у прикметниках.
- А тепер поміняй прикметники у словосполученнях місцями й запиши нові пари. Які словосполучення утворилися: кумедні чи правдоподібні? Як має змінитися форма прикметника, щоб він пасував до іменника? Який висновок ти можеш зробити після цього спостереження? Перевір ще кілька прикметників. Чи всі вони змінюються за родами?

В однині **прикметники змінюються за родами**. Прикметник стає того роду, що й іменник, з яким він пов'язаний.

Однина			Множина
чоловічий	жіночий	середній	
м'яч (який?)	хмара (яка?)	море (яке?)	чоботи (які?)
велик <u>ий</u>	велик <u>а</u>	велик <u>е</u>	велик <u>і</u>
син <u>ій</u>	син <u>я</u>	син <u>є</u>	син <u>і</u>

У множині прикметники за родами не змінюються. Усі прикметники у множині мають закінчення **-і**.

- Придумай три словосполучення з прикметником "весняний", що стоять у різних родах.
- Потренуйся виголошувати й співати фрази з різними інтонаціями.

- Обери одну фразу про весну (можна запозичити з віршів з попереднього уроку або вигадати свою).
- Проспівай її кілька разів на різні мелодії, протестуй швидко й повільно, тихо й гучно, весело й сумно версії.
- Спробуй промовити цю фразу так, щоб її сенс змінився на протилежний.

1. Прочитай іще один розділ з незвичайної абетки.

Ф — фотографія

За абеткою-енциклопедією Леоніда Ушкалова
“Шевченко від А до Я”

Фотографія — зображення на світлочутливому матеріалі.

1826 року, приблизно тоді, коли дванадцятилітній Шевченко шукав собі в Лисянці й Тарасівці вчителя малювання, у далекій Франції з'явилося досі небачене “малювання світлом” — фотографія.

Саме цим роком датують славетний “Краєвид з вікна” — перший у світі фотознімок, автором якого був французький **аристократ** і винахідник Жозеф Нісефор Ньєпс.

Слід сказати, що мода на фотографії ширилася дуже стрімко. У 1850-х роках чимало любителів фотографії було вже навіть у “степу за безкраїм Уралом”. Так, у червні 1855 року Шевченко писав Брониславові Залеському: “Я не дуже радий, що ти займаєшся тепер фотографією, вона в тебе відбирає зараз багато часу, а потім, боюсь, ти захопишся нею, коли з'являться прийнятні результати. Це справа хімії та фізики, а тобі, як художнику, це зашкодить. Якою б спокусливою не була фотографія, та все ж таки вона не містить високого прекрасного мистецтва”.

Отже, Шевченко не вважав фотографію за високе мистецтво. Але яка ж це прецікава річ! Недарма поет і сам захопився нею ще на засланні. Однак справа придбання фотообладнання, яке треба було замовляти аж у Німеччині, якось не пішла на лад.

А от після заслання Шевченко, як і дехто з його знайомих художників, цілком міг стати професійним фотографом. **Принаймі** його друзі казали, що ліпшого засобу заробити

на шматок хліба поетові було годі й шукати. Бути фотографом?! Нізащо! Надто глибоко запала в душу поета думка про те, що фотографія не є високим мистецтвом. От **гравюра** — то так!

2. Визнач, які твердження істинні, а які — хибні. Яке з речень є судженням? Чи з усіма судженнями варто погоджуватися, навіть якщо ті належать видатним людям?

- ☀ Шевченко не вважав фотографію високим мистецтвом.
- ☀ Фотографія не є високим мистецтвом.
- ☀ Шевченко не любив фотографувати.
- ☀ Фотографія за часів Шевченка була популярною та прибутковою справою.
- ☀ Шевченко не захотів придбати собі фотообладнання.

3. Обери серед запропонованих слів синоніми до слова “фотографія”. Запиши їх, додавши прикметники.

Знімок, пейзаж, кадр, картина, зображення, фільм, світлина, портрет.

4. Прочитайте одне одному записані словосполучення. Чи однакові прикметники ви дібрали? Чи однакові в них закінчення? Чому?

5. Склади речення із синонімом до слова “фотографія”, яке ти хочеш уживати у своєму мовленні.

●●●●● **Хованки зі словами** ●●●●●

У цих словах заховалися інші. Щоб знайти їх, треба переставити літери. Запиши розшифровані слова в зошит.

АРФА

ТІЛО

МАРШ

СМОЛА

Моя книжка

Твоя книжка наповнюється новими розділами. Обери одну з ідей і напиши ще одну цікаву оповідку. Міркуючи над сюжетом, можеш скористатися запитаннями-підказками.

Персонаж святкує день народження

- ▶ Скільки років виповнюється персонажеві? Чого він чекає від свята? Кого запрошує? Як готується до події?
- ▶ Що відбувається вранці? Чи всі очікування персонажа справджуються? Якщо ні — як він/вона на це реагує? Чи трапляються якісь сюрпризи? Які гості приходять? Що друзі роблять на вечірці? Які подарунки отримує персонаж? Які емоції вони в нього викликають?
- ▶ Як завершується день? Що персонаж відчуває?

Риб'ячий день народження

Жила собі риба. На свій день народження вона запросила рибу-клоуна, восьминога та дельфіна. Як настав вечір, риба з маленьким хвилюванням і радістю лягла спати. Риба прокинулася і перевірила, чи ніхто не прийшов. Через п'ять хвилин прийшов восьминог і сказав, що інші завіряються. Вони сіли за стіл, чекуючи на інших, і розмовляли. А ось і всі! Вони подарували подарунки. І сіли за гостування. Вони поділилися. Згодом друзі почали прощатися. Риба попрощалася з кожним персонально. І залишилася сама.

Персонаж готує для когось подарунок

- ▶ Кого персонаж захотів потішити? З якої нагоди?
- ▶ Чи легко йому/їй було придумати, що подарувати?
- ▶ Де персонаж узяв подарунок? Чи виникли якісь складнощі? Як він пакував подарунок?
- ▶ Як він вручав подарунок — просто в руки чи з якоюсь особливою церемонією, сюрпризом? Якою була реакція того, хто отримав цей подарунок?

Зустріч персонажа з Шевченком або іншою видатною особою

- ▶ З ким зустрічається персонаж? За яких обставин?
- ▶ Чи персонаж знає, хто ця особа? Про що вони говорять?
- ▶ Що нового дізнається під час зустрічі видатна особа, а що буде новим для персонажа?
- ▶ Як вони прощаються?

Вживай яскраві слова у своїй розповіді!

принаймні
з'ясувати
неймовірний

перехопити прискіпливо

принагідно

неосяжний заперечив

перезирнулися

сюрприз

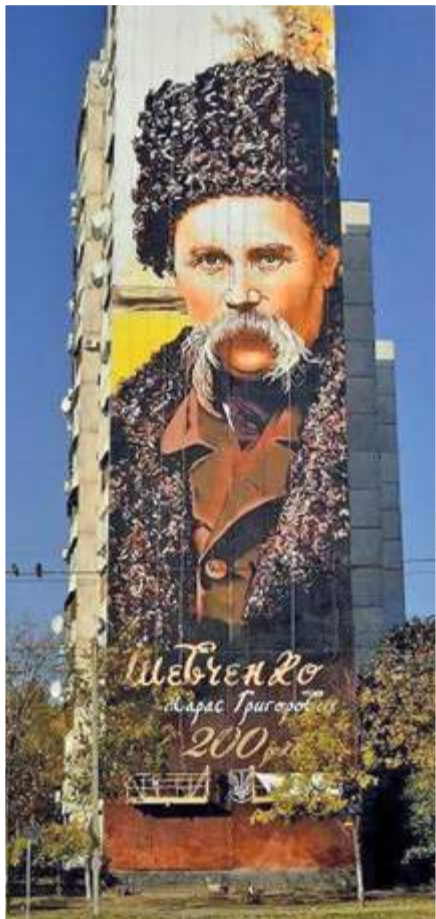
Речі з обличчями

Урок 126

1. Обговоріть, як ви та ваші рідні дізнаєтеся новини й іншу цікаву та важливу інформацію. Згадайте, на яких телеканалах чи сайтах її знаходите.
2. Прочитай повідомлення, яке було опубліковане на сайті новин.
svitdovkola.org/um3/media17

Найбільший у світі портрет Шевченка на висотному будинку в Харкові

Портрет Кобзаря, намальований на житловому сімнадцятиповерховому будинку на проїзді Садовому, 30, увійшов до "Книги рекордів України". Загальна площа **муралу** склала понад 500 квадратних метрів.

Втілювала ідею в життя творча група Kailas-V. Щоправда на будівлях заввишки сімнадцять поверхів художники малювали вперше. Майстри працювали над портретом Кобзаря щонайменше двадцять днів. Доводилося малювати вночі, у світлі ліхтарів. Для створення муралу на стіні багатоповерхівки знадобилося близько 900 балонів аерозольної фарби.

"Ми обрали портрет немолодого Шевченка пензля Івана

Крамського, щоб показати всю мудрість поета", — сказала керівниця творчої групи Яна Вовк.

Зареєструвати рекорд "найбільше графіті на фасаді будинку" приїхали представники Національного реєстру рекордів України. Висота малюнка склала 43 метри, ширина — 12 метрів. Творча група впевнена, що це зображення — найбільше у світі.

3. Яку ще інформацію про цей мурал у Харкові тобі хотілося б отримати? Запиши запитання до його авторів.
4. Прочитай повідомлення ще раз і випиши всі числа, що в ньому трапляються. Вдома розкажи про мурал рідним, дивлячись на ці числа.
5. Які слова в тексті написані з великої літери? Чому?
6. Чи є у твоєму населеному пункті мурали чи інші вуличні прикраси? Чи подобаються вони тобі? Що ти знаєш про історію їх створення? Як можеш про це дізнатися?
7. Напишіть новину про те, що вам подобається у вашому населеному пункті, — про площу, вулицю, музей, дерево, будинок, скульптуру, кав'ярню тощо.
8. Знайди в тексті найдовше слово та розділи його на частини для переносу.
9. Чи знаєте ви щось про "Книгу рекордів України" чи "Книгу рекордів Гіннеса"? Якими мають бути речі, аби потрапити туди? Додайте до поданих іменників прикметники і запишіть словосполучення.

Стрибок, рушник, мурал, пісня, автівка, кіно.

Обережно: суржик!

Якщо хочеш сказати про найвищий ступінь вияву якоїсь ознаки, то вживай прикметники з префіксом **най-**.

Запам'ятай: **"найбільший"**, а не "самий великий", **"найвищий"**, а не "самий високий".

1. Хай кожен принесе кілька зображень людей. Це можуть бути світлини, малюнки, вирізки з газет, репродукції картин. Зберіть їх у спільний колаж.

2. Ознайомся з інфографікою, яка розповідає про еволюцію портретів.

Еволюція портретів

За книжкою Сьюзан Мартіно "Інфографіка для дітей"

Людам віддавна подобалося милуватися зображеннями власної персони. Саме тому ще з давніх часів митці створювали різноманітні портрети.

Отак малювали фараонів у Стародавньому Єгипті:

голова обернена у **профіль**;
груди та плечі, однак, розташовані **анфас**;
а ноги знов-таки стоять боком.

Давньогрецькі погруддя створювалися згідно з правилом золотого перетину.

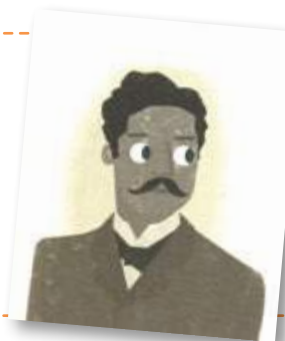
Кінчик носа мав розташовуватися точно посередині між бровами та підборіддям.

А уста — на однаковій відстані від носа та підборіддя.

Китайські картини-сувої виконані на шовку чи папері. Вони могли сягати 10 м у довжину і являли собою цілу оповідь про чиїсь мандри чи звитяжні пригоди.

Середньовічні портрети королів мали на меті показати пишне вбрання й коштовне оздоблення.

За Вікторіанської доби з'явилися перші фотографії. Робили їх годинами, бо камера-обскура (ящик із дірочкою — перший фотоапарат) швидше знімати просто не могла.

У наш час цифрові фото і селфі роблять переважно за допомогою смартфона. Так можна миттєво поділитися враженнями з друзями та родиною навіть на дуже великій відстані.

3. Чим інфографіка відрізняється від звичайного тексту? Що дає змогу вмістити більший обсяг інформації? Що краще запам'ятовується?
4. Повідомте одне одному про ваші хобі. На аркуші паперу напишіть, що це за хобі, що для нього потрібно, коли ви приділяєте йому час. А на звороті цього аркуша намалюйте інфографіку про це. Обміняйтеся малюнками. Вдалося зрозуміти все з інфографіки чи довелося скористатися написаною підказкою?
5. Намалюй свій портрет у давньоєгипетському або давньогрецькому стилі.
6. Влаштуйте одне одному фотосесії, роздрукуйте знімки та почепіть у класі. Створіть влучні підписи до кожного фото, використовуючи прикметники.

1. Прочитай байку та поміркуй, чому автор написав її не про людей, а про деталі годинника.

Годинникові колеса

Зі збірки Григорія Сковороди "Байки Харківські"

Одне колесо годинникової машини спитало у Другого:

— Скажи мені, а чого ти гойдаєшся не так, як ми, а в інший бік?

— Мене, — відповіло Друге, — так зробив мій майстер, і сим я вам не лише не заважаю, але ще й допомагаю, аби наш годинник мав єдиний шлях по сонячному колу.

Сила. У людей з різними природними нахилами і життєві шляхи різні. Одначе всім один кінець — чесність, лад і любов.

2. На скільки частин можна розділити байку? У чому особливість кожної? Як Григорій Сковорода назвав другу частину байки?

Знайомся: автор

Григорій Сковорода — видатний український філософ і письменник, який жив майже 300 років тому. Він народився 3 грудня 1722 року на Полтавщині. Помер 9 листопада 1794 року.

25 років свого життя він провів у мандрах. Побував у різних країнах Європи, однак переважно мандрував Слобідською Україною (сучасні Сумська та Харківська області).

У подорожах він міркував про те, що таке людина. Чи ти вже замислювався/замислювалася про це? Де ти бачив/бачила зображення Григорія Сковороди?

Байка — невеликий алегоричний твір з мораллю — повчальним висновком. У байці людські чесноти і вади часто подані через образи тварин або речей — це і є алегорія, або іносказання.

3. Прочитай байку давньоримського поета, створену понад 2000 років тому, і згадай казку, яку вона нагадує.

Лис та лелека

Зі збірки Федра "Байки Федра"

Нікому зла не треба учиняти, бо, як мовить байка, по заслугі матимеш. Лелеку першим, кажуть, запросив у дім до себе Лис-облудник і подав йому рідкої юшки на тарілці з мармуру. Та скуштувати гість не зміг її ніяк. Тоді покликав Лиса птах і в глечичку наїдок дав. Любенько сам смакуючи, вже він дражнив тепер Рудого їжею. Уздрівши здалеку, як слину Лис ковта, птах перелітний мовив (щоб почули й ми): "Хай потерпає й той, хто приклад подає".

4. Знайди в цій байці "силу". Навіщо автор повторив головну думку двічі?
5. Чи ти потрапляв/потрапляла в ситуації, про які говорить мораль цих байок?
6. Як ти гадаєш, чи залишаються байки актуальними в сучасному світі?
7. Оберіть мудру думку та спробуйте показати її слухність у байці. Хто стане персонажами: тварини чи речі? Прочитайте ваш твір у класі. Обговоріть ваші роботи.

Таємне життя речей

Урок 131

1. Згадайте відомі вам казки та мультфільми, де речі жили власним, прихованим від господарів життям.
2. Прочитай уривок та уяви життя самотніх шкарпеток.

Будемо знайомі!

За казковою повістю Галини Вдовиченко
“Ліга непарних шкарпеток”

З нижньої шухлядки прочиненої шафи визирали шкарпетки. Звичайні шкарпетки, лише розпаровані. Усі — по одній, усі — різні.

Синя з діркою там, де великий палець. Біла спортивна з футбольним м'ячем на боці. Тепла зимова, виплетена з вовни. Рожева з двома смужками: блакитною та синьою. Смугаста, наче зебра. Маленька з ведмедиками. Трішки більша з машинкою. І ще кілька інших.

Тим, хто не знає, варто пояснити, що у шкарпеток існує своя класифікація. Старі, досвідчені та грубі, виплетені з вовни, називаються шкарпами. Колишні офісні працівники та спортсмени — це шкарпетони. Шкарпані — шкарпетки жіночого роду. А різний кумедний дріб'язок з дитячими малюнками — це шкарпуки.

Коли за господинею зачинилися двері й у домі стало тихо-тихо, шкарпетки повистрибували на підлогу.

— Браття! Сестри! — вигукнула синя з діркою. Насправді, не вона, а він. Синій-з-Діркою, або ж просто Синій.

— До нас ставляться зневажливо! А хіба ми винні, що пари не маємо? Нас погрожують викинути на смітник! Нам не місце на смітнику!

— Не місце!!! — підхопили всі. — Ми на смітник не хочемо!

— А чого ми хочемо?

— Жити цікаво!

— Бути потрібними!

— Знайти свою пару!

— Пробитися до людей! — вигукнув Спортсмен з футбольним м'ячем на боці.

— То що нам залишається робити? — запитав Синій.

— Що? — дружно озвалися всі.

— Об'єднатися! І шукати, шукати всім разом те, що ми загубили, — була відповідь.

Спортсмен почухав м'яча на своєму боці.

— Кожна команда, кожне товариство зазвичай має якусь назву. І нам себе варто назвати. Скажімо, “Динамо”... Або “Металург”... Або ж “Карпати”...

— Ми матимемо свою назву, таку, якої ніхто ще не мав — “Ліга непарних шкарпеток”. Ось як! — озвався Синій.

3. Яку спільну мету поставили собі шкарпетки? Як гадаєш, чи вдасться їм реалізувати її?
4. Коли ваш клас діяв як справжня команда? У яких випадках без підтримки друзів не обійтися? Придумайте назву для своєї команди. Чи будуть у ній прикметники?
5. Випиши з тексту 4 назви різновидів шкарпеток. Чи можеш додати інші ідеї для класифікації? Розбери ці слова за будовою. Чи можна назвати їх спільнокореневими? Доведи.

Шкарпетки: шкарпи, ...

В українській мові є суфікси, які допомагають “перетворити” іменники чоловічого роду на іменники жіночого роду.

Психолог — психологиня.

Поет — поетеса.

Спортсмен — спортсменка.

Учень — учениця.

1. Прочитай, як діяли члени Ліги непарних шкарпеток, коли у смітнику таки опинилися Синій і ще одна зовсім не біла шкарпетка.

Друзі виручають із халепи

За казковою повістю Галини Вдовиченко
“Ліга непарних шкарпеток”

Час діяти! Шкарпетки вибралися з шухлядки одна за одною. До кухні було далеко. Крихітку залишили в коридорі вартовим, а самі рушили до сміття. Зсунули на відрі кришку: так і є! Сидить шкарпеток, дірку набік зіжмакавши, — замислився.

— Ну ж бо, — сказав Спортсмен, — тримайте мене!

І поліз усередину. У нього дружно вчепилася вся компанія. Дотягнувся шкарпеток до Синього, вони зв'язалися до купи вузлом, ще й сіро-білу підхопили.

— Тягніть! — гукнув Спортсмен.

За стінкою голосно засміялася господиня. Шкарпетки застигли, прислухаючись. Ні, усе гаразд.

Синій, опинившись на підлозі, обтрусився, як пес. А сіро-біла, уся в чайнках, потребувала ретельної чистки.

— Сніжинка! — оглянувши себе, пожартувала сіро-біла.

— Треба занурити Сніжинку у воду, виполоскати її і добре викрутити! — запропонувала Вовняна Шкарпа.

— У яку ж воду занурити? Де ту воду взяти?

— У Шкарпацьких озерах! — Ведмедик озирнувся до вікна.

— Онде одне з них.

Він мав на увазі акваріум, що стояв на підвіконні. Акваріум із чистою водою, водоростями та смугастими рибками.

— Ні, — відказала Вовняна Шкарпа. — Рибки чаю не п'ють. Лише воду попсоємо. Шкода рибок. Гайда до крана з водою!

Кран відкрутили гуртом — та й запхали Сніжинку під воду. Вже вона милася-милася, полоскалася-полоскалася. Білою не стала, та хоча б чайнки із себе позмивала. Повставали шкарпетки в раковині двома командами одна навпроти одної. Натягнули Сніжинку між собою, як канат, та й почали викручувати.

— Обережно, — попередила Сніжинка. — Не роздеріть.

Викрутили — й бігом до кімнати з шафою, по дорозі підхопивши вартового Крихітку.

2. Прочитай уривки, які свідчать, що шкарпетки були винахідливими, дружними, сміливими, кмітливими.
3. Вибери з тексту речення, запам'ятай і продиктуй його партнерові/партнерці по завданню. Перевірте, чи все правильно.
4. Якщо тебе зацікавили пригоди шкарпеток, прочитай цю книжку до кінця, узявши її в бібліотеці.

● Знайомся: авторка ●

Галина Вдовиченко — українська журналістка і письменниця. Народилася 21 червня 1959 року на Кольському півострові за полярним колом.

У дитинстві з сім'єю багато переїжджала. Навчалася в школах Івано-Франківська, Надвірної, Рави-Руської. Зараз живе у Львові. Як гадаєш, чи легко було дівчинці змінювати школи?

Твори письменниці дуже популярні, особливо серія про 36 і 6 котів. А книжка “Сова, яка хотіла стати жайворонком” потрапила до одного з найпрестижніших міжнародних рейтингів дитячої та юнацької літератури “Білі круки 2019”.

1. Розподіліть прислів'я на 2 групи: ті, які стверджують, що друзям треба допомагати, і ті, які запевняють, що команда може краще впоратися із завданням, ніж одна особа. Яке прислів'я не потрапило до жодної групи? Про що воно? Чи ти погоджуєшся з ним?

- ☀ Один у полі не воїн.
- ☀ Для милого друга і воли з плуга.
- ☀ У гурті й комар — сила.
- ☀ Коли дихнуть усі люди, то вітер буде.
- ☀ З ким поведешся, від того й наберешся.
- ☀ Без біди друга не пізнаєш.

2. Розкажи в групі про ситуацію, яка підтверджує народну мудрість, висловлену в одному з прислів'їв із попереднього завдання. Нехай інші члени групи здогадаються, про яке прислів'я йдеться.
3. Чи легко тобі домовлятися з іншими, коли працюєш у команді? Які складнощі виникають? У яких випадках у пригоді стають лічилки?
4. Прочитай народні лічилки. Чи ти чув/чула такі чи подібні раніше? Як гадаєш, чи існує багато версій однієї й тієї самої лічилки? Чому?

* * *

Котилася торба
з великого горба.
А в тій торбі
хліб-паляниця.
Кому доведеться,
той буде жмуриться.

* * *

Ігдики, цигдики,
цигдики бе.
Абезик, фабезик,
курамане.
Ікіті, тікіті,
гараматікіті,
ац, клац, бац!

5. Чим особлива друга лічилка? Чи легко було тобі запам'ятати слова, яких не існує в мові? Чому?
6. Спробуй вигадати слова і скласти з ними власну лічилку. Запиши її в зошиті.
7. Прочитай авторські лічилки. Чим вони подібні, а чим відрізняються від народних?

* * *

Слухай, як
лічити слід.
Я — кульбаба,
ти — кульдід.
Я — весна,
а ти — зима.
Був мороз,
тепер нема!

* * *

Джміль,
оса
та бджілка.
От і вся
лічилка!

Анатолій Камінчук

8. Пограйте в гру "Мовчазне повідомлення". Лічилкою визначайте, хто має пантомімою показати якесь повідомлення. А потім разом спробуйте здогадатися, що хоче сказати обраний гравець.

.....Хованки зі словами.....

Знайди та випиши в зошит імена, що сховалися в цих словах.
З якої літери треба писати власні назви?

ФІЛОСОФІЯ   ТОПОЛЯ
ДОЛЯ   СПІВАНОЧКИ   ВЕСІЛЛЯ
ПОЛЕГШЕННЯ   МАКСИМУМ   ПІРАТ

Наш театр

На сцені — ляльки-підколінники! Чи є в тебе самотні шкарпетки? Ти можеш дати їм друге життя, перетворивши на ляльок-акторів! Оберіть разом із друзями твір, який добре вам відомий, розподіліть ролі та зробіть ляльок.

Як зробити ляльки-підколінники

До підколінника (довгої шкарпетки) потрібного розміру прикріпіть личко та ручки. Найкраще зробити їх об'ємними (з тканини, ниток, пап'є-маше або частин поламаних іграшок), але можуть бути й пласкі паперові.

Голова має бути невеличкою, щоб підколінник не сповзав.

Ручки персонажів-людей прикріпіть по боках підколінника — так вони зможуть рухатися під час інсценування. Лапки ляльок-тваринок природно розташовувати попереду. Не забудьте й про хвостик.

Ноги можна зробити так само, як і руки, рухомими. Або просто намалювати їх у нижній частині підколінника.

Поради для ляльководів

Обирайте однотонний одяг, який не відволікатиме увагу глядачів від ляльки-підколінника.

Можете керувати однією лялькою (тоді на другу ногу треба вдягнути звичайного підколінника) або одночасно двома.

Використовуйте декорації-килимки, адже інакші заважатимуть ляльководам рухатися.

Щоб “оживити” персонажа, вільно рухайте ногою під час вистави: потрошку під час реплік, активніше (відриваючи від підлоги п'ятку або й усю ступню) для бігу чи показу емоцій. Лялька-підколінник може радіти — ляльковод стрибає, заперечувати — похитує нижньою частиною ноги з боку в бік, думати — малює носочком на підлозі кола, дружити — близько притуляється до іншої ляльки тощо.

Обговорення вистави

- Після репетиції поміркуйте, у чому особливість театру, де “грають” ноги.

Покажіть свої вистави іншим групам. Нехай хтось із глядачів фотографує те, що відбувається на сцені. Разом обговоріть театр підколінників. Які вдалі прийоми винайшли різні групи? Розкажіть одне з одному про те, що не вдалося, що було складно.

Надрукуйте фото вистав і придумайте до них влучні підписи. Запишіть враження від побачених вистав та оформіть фотоальбом або стіннівку про цю подію. Поміркуйте, де краще стіннівку розмістити. Хто її читатиме? Де зберігатиметься фотоальбом? Хто його переглядатиме? Чи буде цікаво вам відкрити його через 5 років?

- Мені сподобався театр підколінників. Зазвичай я соромлюся виходити на сцену. А тут я була за ширмою, а мою ногу ніхто не впізнав.

Згадай перед канікулами

Урок 135

1. Згадай ім'я та прізвище автора одного з творів, прочитаного цієї чверті, та якийсь факт про нього.

2. Роздивися картину Клода Моне "Весна", занурся в неї. Прислухайся до своїх відчуттів. Склади і запиши речення про те, що бачиш на ній, дібравши влучний художній образ.

3. Згадай пораду Чистомовика про прикметники з префіксом *най-*. Добери та запиши по одному такому прикметнику до іменників: "камінь", "озеро", "книжка", "картини".

4. Добери кілька підписів до фото: якщо воно буде розміщене в сімейному альбомі, у стрічці новин в інтернеті, у листі до друга. Поспостерігай, як змінюється підпис залежно від того, кому адресована інформація.

5. Розіграйте в парі одну із ситуацій.

Твоя однокласниця витирає дошку сухою ганчіркою.

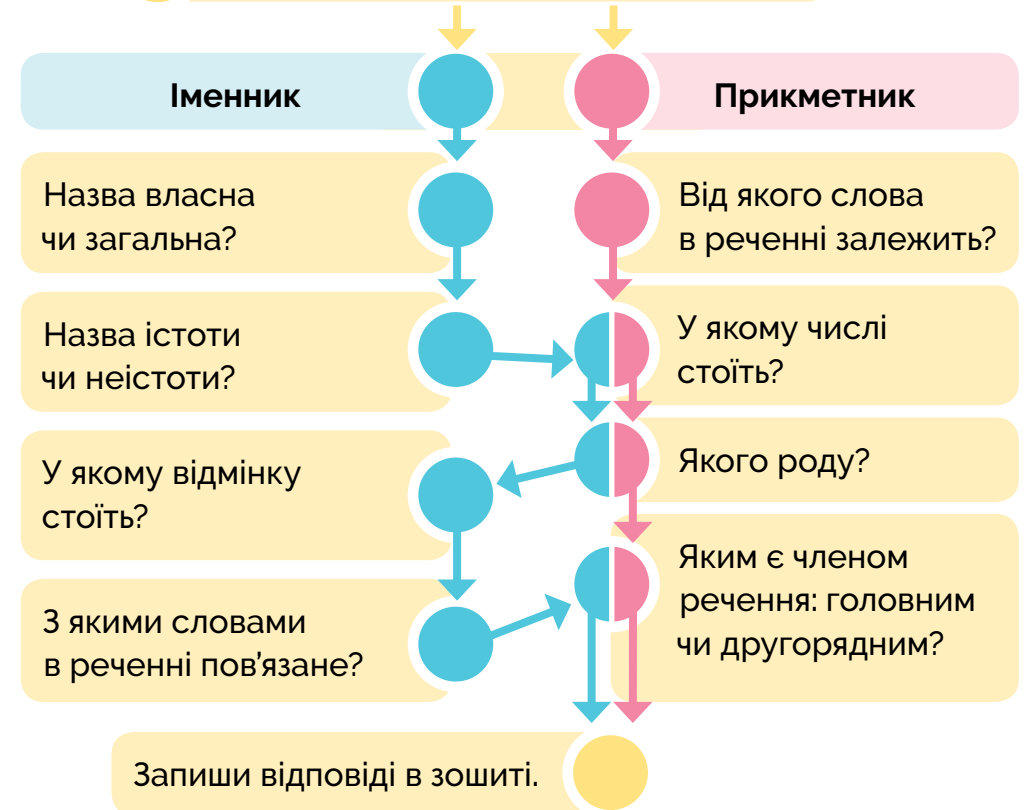
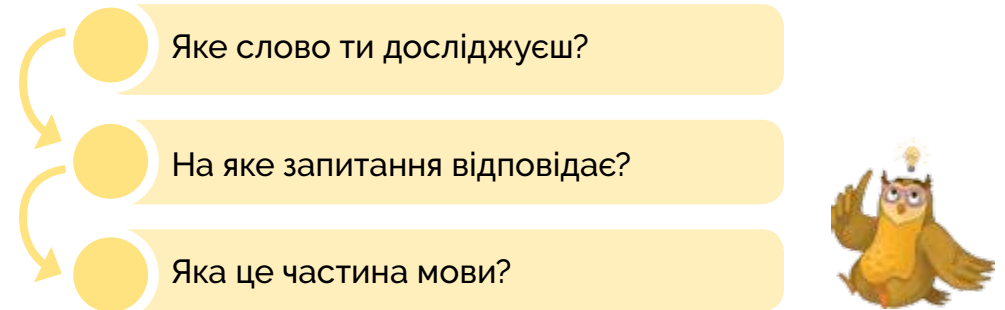
Ти дуже розлютився/розлютилася, тому що мама викинула паперовий палац, який ти склеїв/склеїла ще в дитячому садку.

6. Згадай усе, що знаєш про іменник і прикметник. Обери з речень по одному з них і досліди. Відповідай на запитання, рухаючись за стрілками.

☀ Руде кошеня грається червоним м'ячем.

☀ Смугаста шкарпетка має велику дірку на п'ятці.

Кошеня – хто? – іменник, загальна назва, істота, однина, середній рід, називний відмінок, "кошеня грається", головний член речення.